

Օ Գ Ի Փ Ո Շ Ի Ն

Միջնորոտային օդի մէջ, բացի զանազան դադային բազրութիւններէ, գտնուում են և անթիւ մանր-մունր մարմիններ, որոնք իրանց անշափ փոքրութեան և թեթևութեան շնորհիւ միշտ լողում են օդի մէջ:

Մեր նպատակն է մի թեթև ծանօթութիւն տալ ընթերցողներին օդի այդ մարմինների բնութեան մասին, որոնք սովորաբար թող կամ փռչի անունով են յայտնի: Այդ փռչու մէջ կան անկենդան ու բուրբուլին անվտանգ մարմիններ, որոնց մասին մեր ասելքը կարճ կը լինի. և, ընդհակառակը, կան կենդանի մարմիններ, որոնք Պաստէօրի ուսումնասիրութիւններից յետոյ ստացել են շատ մեծ նշանակութիւն առողջապահական տեսակէտից:

Այժմ լիովին ապացուցուած է, որ բոյսերի, անասունների և մարդկանց մէջ տարածուած հիւանդութիւնների մեծագոյն մասը առաջ է գալիս զանազան սունկերից, որոնք գտնուում են օդի մէջ և սրա միջոցով էլ տեղափոխուում են երբեմն շատ հեռուոր տեղեր:

Օդի փռչին կամ թողը՝ օդի մէջ լողացող փոքրիկ մասնիկներ են: Այդ մասնիկները որքան փոքր են, այնքան աւելի կամայց են ընկնում գետինը: Ամենամանր մասնիկները երկար ժամանակ մնում են օդի մէջ և չեն նկատուում սովորական պայմաններում: Երբ մութ սենեակում մի ծակից արևի ճառակայթները ընկնում են ներս, այդ լուսաւորուած սիւնի մէջ երևում են օդում լողացող բազմաթիւ մանր-մունր մասնիկները:

Թողի քանակութիւնը օդի մէջ կախուած է, առաջինը օդի շարժումից (քամիներից), որ վերցնում է գետնից մեծ ու փոքր մասնիկներ և տանում երբեմն շատ հեռուոր տեղեր, երկրորդը՝ հողի մակերևոյթի զրութիւնից:

Ուրիշ հաւասար պայմաններում շատ թող է լինում այնտեղ, ուր կլիման չորային է, բուսականութիւնը՝ բացակայ է,

կամ շատ քիչ է, և հողի վերևի շերտը կազմուած է կաւային զանազան մանր մասնիկներից: Այդ դրութեան մէջ է օրինակ Բաղուն: Օղի չորութեան պատճառով այդ մասնիկները ջրով կապուած չեն իրար և քամին հեշտութեամբ նրանց քշում տանում է ուրիշ տեղեր: Երբ հողը թաց է, ջուրը պահում է հողի մանր մասնիկները և ուրեմն թող էլ չի կարողանում գոյանալ: Բոյսերի շատութիւնը նոյնպէս նպաստաւոր չէ թող գոյանալուն. առաջինը որ նրանք ստուերով պահպանում են հողի խոնաւութիւնը, երկրորդ պաշտպանում են նրան քամուց:

Մթնոլորտային թողը ուսումնասիրելու համար գոյութիւն ունեն զանազան գործիքներ, որոնք աէրօսկօպ անունն են կրում: Նրանք հիմնուած են այն սկզբունքի վրայ, որ օդը անցնելով գործիքի միջով, նրա մասնիկները բռնւում են գործիքի մէջ մի որևէ բանով: Թողի քանակութիւնը որոշելու համար օրինակ գործ է ածուած ի միջի այլոց հետեւալ ձևը: Օղի մի որոշ ծաւալ անց են կացնում ապակեայ խողովակի մէջ դրած և նախապէս 100⁰ C. տաքութեան մէջ չորացրած բամբակի միջով, բամբակի քաշի տարբերութիւնը փորձից առաջ և յետոյ ցոյց է տալիս թողի քանակութիւնը: Մանրադիտակով քննելու համար օդը անց են կացնում քաշած ջրի (distillé) միջով. այդ ձևով ջրի մէջ պահւում է թողը, այնուհետև քննելով մի կաթիլ ջուրը մանրադիտակով, մենք կը տեսնենք նրա մէջ պարունակուող թողի մասնիկները:

Փողոցի փոշին բաղկացած է գլխաւորապէս այն նիւթից, որոնցով ծածկուած են փողոցները և բաղերը,—աւաղ և կիր,—բացի այդ պատահում են ձիու կղկղանքի մասնիկներ, ածուխի կտորներ, երկաթի մասնիկներ, զանազան գործուածքների թելեր, զանազան անասունների մազերի կտորներ, օսլայի և ծաղիկների սերմեր և այլն: Ամեն տեղ օդի մէջ գտնւում են և աղի մասնիկներ, որոնք երևի ծովային ջրերի գոլորշիների հետ տարածւում են օդի մէջ:

Մթնոլորտային թողի մանրադիտական բաղադրութիւնը թոյլ է տալիս համարեա միշտ որոշել Ս. րոքը փոշին գիւղի է, թէ քաղաքի, սենեակի է, թէ փողոցի—դա կարելի է որոշել այն մասնիկներից, որոնք գտնւում են նրա մէջ: Բնակարանների օդը, պարունակելով իր մէջ մեծ քանակութեամբ գործուածքների թելեր, որոնք պոկւում են շորերից, վարագոյրներից և այլն, հեշտութեամբ զանազանւում է գիւղական օդից, որ ազատ է դրանցից: Քաղաքի փողոցների օդի մէջ թէև նոյնպէս մասամբ գտնւում են գործուածքների թելեր, բայց նրա մէջ էլ գերակշռում են քարի և հողի մասնիկները, որոնցով

ծածկուած են փողոյները: Գիւղական օդի մէջ աչքի են ընկնում զանազան բուսական և կենդանական մասնիկներ, որոնք պոկուում են բոյսերի և անասունների վրայից, տերեւի կամ փայտի կտորներ, ծաղիկ սերմեր, անասունների մաղերի և վերնամաշկի կտորներ, և այլն:

Բացի անգործ (inerte) մարմիններից մթնոլորտի օդի մէջ գտնուում են և գործարանաւոր մարմիններ (organisé). ծաղիկների փոշի ու սերմեր, սունկերի սերմեր:

Ծաղկափոշին որոշ տեսակ բոյսերի արական գործարանների արտադրութիւններն են և ծառայում են բոյսերի իգական սերմերի բեղմնաւորութեան համար: Դրանք շատ տարածուած են լինում զարնանը և ամառը, երբ նրանց թիւը մի խորանարդ մետր օդի մէջ հասնում է երբեմն 10,000: Աշնանը և մանաւանդ ձմեռը նրանց թիւը շատ պակասում է: Փակուած օդը պարունակում է աւելի քիչ ծաղկափոշի, քան ազատ օդը:

Շատ բոյսերի սերմեր այնքան մանր են, որ իրանց մեծութեամբ ծաղկափոշուց չեն տարբերուում: Այդ տեսակ բոյսերի սերմերը միարժիշ են և կոչւում են սպօր: Այդպէս են, օրինակ՝ բորբոս սունկի սպօրները, որոնք մանրագիտական բշտիկներ են. ընկնելով թաց տեղ, այդ սպօրները սկսում են թելեր արձակել ու երկարել: Այդ թելերը, որոնք հիֆ (hyphes) անունն են կրում, ունեն զարմանալի յատկութիւն՝ ներս մտնել այն մարմինների մէջ, որոնց վրայ սունկերը ապրում են պարազիտի պէս: Նրանք կարող են մտնել ատամների և ոսկորների մէջ էլ: Այդ թելերի մէջ են գոյանում բորբոսի սպօրները, որոնք դուրս պրծնելով իրանց մայրական մարմնից ցրւում են օդի մէջ և դարձեալ ընկնելով նպաստաւոր պայմանների մէջ, ծլում են ու զբորբոսով ծածկում, օրինակ հացը, պանիրը, իւղը և այլն:

Կան այնպիսի սունկեր, որոնք յայտնի են իբրև զանազան խմորումների գործօններ, բայց մենք ուղղակի կ'անցնենք այն տեսակներին, որոնք ապրում են բոյսերի և անասունների վրայ և առաջացնում են նրանց մէջ զանազան հիւանդութիւններ:

Uredo մի սունկ է, որ աճում է ցորենի վրայ *Peronospora infestans*, կամ գետնախնձորի հիւանդութեան սունկեր, զարգանում են չափազանց խոնաւութիւնից և երևում են գետնախնձորի տերևների և արմատի վրայ: Դրա ուրիշ տեսակներն էլ պատահում են բանջարեղէնների և որթերի վրայ:

Aspergillus niger, սև բորբոսը յաճախ պատահում է մրբեղէնների և հացի վրայ:

Oidium, խաղողի թող, կամ չոռ, բաւականին տարած-

ուած խաղողի հիւանդութիւն է, որ շատ արագ փչացնում է այգիները:

Actinomyces bovis (актиномикозъ), յաճախ լինում է եղների կամ կովերի վրայ և առաջացնում է ուռուցյներ նրանց ծնօտների վրայ: Այդ հիւանդութիւնը երբեմն պատահում է և մարդկանց մօտ և առաջացնում է թարախակոյտեր մարմնի զանազան մասերում:

Saccharomyces oblicans, կամ *oidium lactis*, սպիտակագոյն սունկ է, որ յաճախ աճում է երեխաների բերանում, լեզուի վրայ, կամ երկարատև հիւանդութիւնից թուլացած մարդկանց բերանում:

Բնութեան մէջ շատ տարածուած են նաև բազմատեսակ միաբջիջ սունկեր, որոնք կոչւում են մի կը ուրն եր (մանրուկներ):

Ապրելով կենդանիների մէջ, միկրոբները արտադրում են իրանց ապրած միջնափայրի մէջ զանազան թոյներ, որոնք եկզիմ ընդհանուր առումն են կրում: Եթէ այդ թոյնը արտադրուած է մեռած մարմնի մէջ, նա կոչւում է պսոմայիմ, իսկ եթէ կենդանի մարմնի մէջ՝ լիկիմայիմ: Շատ հետաքրքրական է որոշել թէ լինչն է իսկապէս հիւանդութեան պատճառը, ինքը միկրոբը, թէ՛ նրա արտադրած թոյնը: Դրանք հարցեր են, որոնց մասին դեռ բժշկական գիտութիւնը իր վերջնական խօսքը չէ ասել, թէև այժմ հէնց շատ գիտնականների կողմից ընդունւում է, որ հիւանդութիւնների պատճառը միկրոբների արտադրած թոյներն են և ոչ իրանք միկրոբները:

Պաստէօրն էր առաջինը, որ ակներև կերպով ապացուցեց թէ միկրոբներն էլ իրանք իրանց չեն ծագում, այլ գոյութիւն են ստանում իրանց նմաններից: Այդ նա ապացուցեց մի շատ պարզ փորձով:

Նա վերցնում էր ջուր կամ բուլլիօն մի ապակեայ նեղաբերան ամանի մէջ և եփ տալով մեռցնում էր հեղուկի մէջ եղած բոլոր մանրուկները և սպօրները: Յետոյ կրակի վրայ փափկացնելով ամանի բերանը փակում էր նրան, կամ ծածկում էր մաքուր բամբակով, որ իր մէջ էր պահում օդի փոշին: Այդպիսի հեղուկի մէջ ինչքան երկար էլ պահուէր նա, երբէք ոչ մի օրգանական մարմին չէր գոյանում: Բայց հէնց որ բանանք այդ ամանների բերանները և թողնենք որ չը գտած օդը ազատ ներս մտնի հեղուկի մէջ, մի կարճ ժամանակից յետոյ կը տեսնենք որ այդ հեղուկի մէջ զարգանում են մանրուկներ: Հեղուկը նեխուում է, թթւում և այլն:

Պաստէօրի այս փորձերից պարզուեց որ այնպիսի երևոյթներ, ինչպէս փտելը, խմորումը և նեխումը՝ միկրոբների գոր-

ծունելութեան հետեանք են և առանց նրանց ներկայութեան այդ երևոյթները տեղի չեն ունենում:

Մի քիչ յետոյ անգլիացի ֆիզիկոս Տինդալը ևս ապացուցեց, որ մթնոլորտային օդը, գոնէ նրա ներքեի շերտերը, լիքն են միկրոբներով և սուսկների սպօրներով:

Յայտնի է, որ արևի ճառագայթները, մտնելով փգրիկ ծակով մութ սենեակի մէջ, մեր աչքերին մատչելի են դառնում փոշու ներկայութեան շնորհիւ: Եթէ մենք ճրագը մօտեցնելով այրենք մի փգրիկ կտոր այդ լուսաւորուած շերտից, նրա տեղում կը մնայ մութ տարածութիւն: Իսկ փոշու ամեն մի մասնիկը, ինչպէս ապացուցեց Տինդալը, ներկայացնում է միկրոբների ամբողջ մի բնակութիւն, «մի նաւ, որ բռնաւորուած է միկրոբներով»: Բաւական է փոշու մի այդպիսի մասնիկ գցել նրա ածման համար նպաստաւոր միջնավայրի մէջ, որ այդ վերջինը ծածկուի անթիւ մանրուկներով:

Մանրադիտակի տակ զննելով մթնոլորտային օդի միկրոբները, կարելի է տեսնել որ նրանք շատ նման են ջրի և հողի մէջ գտնուող միկրոբներին:

Այս անթիւ էակները լիքն են բնութեան մէջ և իրանց ձևի կողմից կարող են բաժանուել երեք զխաւոր դասակարգի:

1. Միկրոկոկներ, փգրիկ գնդակաձև բջիջներ են, որոնք բազմանում են կիսուելով: Այդ բաժանման ժամանակ բջիջը մի քիչ երկարում է, յետոյ մէջտեղում նրա շուրջը երևում է մի գօտի, որ հետզհետէ խրուելով բջիջի մարմնի մէջ, բաժանում է նրան երկու մասի: Վերջիններս իրանց կողմից նոյն ձևով բաժանում են կրկին երկուսի և այլն:

Հիւանդութիւնները առաջացնող միկրոկոկիւնների մէջ կարելի է յիշատակել ծննդական ջերմի միկրոկոկներին, կարմիր քամու (րօձա) ստրեպտոկոկը, ոսկեգոյն և սպիտակ ստրեպտոկոկները, որոնք թարախի սովորական գործօններն են:

Խմորում առաջացնող միկրոկոկիւնների մէջ յիշատակենք. կաթի խմորիչը, միզատարի խմորիչը և քացախի խմորիչը:

Բակտերի կոչւում է մանրուկների մի տեսակը, որ ամեն կողմից միկրոկոկիւն նմանելով, սակայն տարբերում է վերջինից նրանով, որ մի քիչ երկարաձև է և շարժւում է շատ արագ: Միկրոկոկի շարժուելը աւելի նման է երերումի (vibration):

2. Բացիլները ցուպիկների նման մանր էակներ են. նրանց երկարութիւնը 3—4 անգամ հաստութիւնից աւել է. նրանց աճումը լինում է երկու տեսակ. կամ բաժանման ձևով, ինչպէս վերև է նկարագրած, կամ սպօրների (սերմերի) ձևով:

Բացիլլների մեծ մասը յատուկ դեր են խաղում բնութեան մէջ: Մի մասը ընդունակ է խմորում կամ փտումն առաջացնել, միւս մասը զանազան հիւանդութիւնների պատճառ է դառնում: Վերջիններիս մէջ յիշատակենք բարակացաւի (туберкулез) բացիլը, որ գտել է գերմանացի յայտնի գիտնական Կոխը: Այդ բացիլները մեծ քանակութեամբ գտնւում են բարակացաւով հիւանդների խուխի մէջ: Խուխը բացիլլների հետ չորանալով փոշի է դառնում և խառնուելով թողի հետ տարածւում է ամեն տեղ և նոր վարակումների պատճառ լինում: Շատ հասկանալի է ուրեմն, թէ ի՞նչ մեծ նշանակութիւն ունի ընդհանուր առողջապահութեան տեսակէտից բարակացաւով հիւանդների խուխը առանձին հաւաքել և ախտահանել: Մի քանի երկրներում արդէն այդ նպատակով որոշ կարգադրութիւններ են եղել կառավարութիւնների կողմից: Այդ կարգադրութիւնների դորութեամբ արգելւում է հասարակական տեղերում և փողոցներում գետնի վրայ թքելը:

Bacillus mallei (Салпын бациллы) ձիաների և էշերի մի յայտնի հիւանդութեան միկրոբներ են, որոնք շատ վտանգաւոր են և մարդու համար, որովհետև այդ կենդանիներից կարող են վարակուել և մարդիկ: Այդ հիւանդութիւնը սկսում է հարբուխի նման:

3. ՎԻԲՐԻՕՆՆԵՐԸ և սպիրիլլները ոլորած թելիկի նմանութիւն ունեն: Մթնոլորտի մէջ չը կան այդ տեսակ միկրոբներ:

Ի վերջոյ նկատենք որ բազմաթիւ հետազոտութիւնների, որ կատարուել են մթնոլորտի օդի վերաբերեալ, բերել են հետեւեալ եզրակացութիւններին:

Տարուայ եղանակներից ձմեռը բակտերիաներ օդի մէջ ամենաքիչն է լինում, յետոյ նրանց թիւը աւելանում է գարնանը, ամառը լինում է աւելի շատ, իսկ աշնան վերջերում նրանց թիւը կրկին սկսում է պակասել:

Տաք եղանակը նպաստաւոր է սաղմերի զարգանալու համար: Բայց բացի տաքից կան և ուրիշ օգտերոյթային պատճառներ, որոնք նսեմացնում են կամ, ընդհակառակը՝ աւելցնում են տաքի ազդեցութիւնը: Այսպէս, օրինակ, երկարատև անձրևից յետոյ օդի մէջ մեկրոբները համարեա բոլորովին անհետանում են: Միևնուրեք երկարատև չորային եղանակից յետոյ նրանք շատ բազմանում են:

Եթէ քամին գալիս է մաքուր տեղերից, օրինակ ծովից, միկրոբների թիւը պակասում է, և ընդհակառակը քամին անց-

նկով անմաքուր տեղերով, իր հետ կարող է բերել բազմաթիւ մեկրոքներ:

Քաղաքում օդի մէջ գտնուող միկրոքների մեծ մասը պատկանում է մեկրոկոկիների տեսակին, յետոյ բացիլլների տեսակին, իսկ ամենավերջին տեղը բռնում են վիրբիօնները, որոնց թիւը շատ աննշան է օդի մէջ:

Բարձր սարերի օդը համարեա բոլորովին ազատ է միկրոքներից: Նոյնպէս և ծովի օդը:

Բայց այդպէս չէ քաղաքների օդը, ուր ապրում են այնքան մարդիկ և ներշնչում իրանց մէջ օդի հետ և այդ մանր արարածներին:

Օդը և ջուրը շատ գիտնականների կողմից նկատուում են իբրև տարափոխիկ և համաճարակ հիւանդութիւնների տարածողներ: Այժմ բոլորովին ապացուցուած է որ խոլերան և տիֆը տարածուում են ջրի հոսանքով: Օդը տարածում է կարմիր քամու բարակացաւի, փտատենդի (септицемия) և այլ սպօրները: Շատ ցանկալի է, ի հարկէ, որ բազմաան քաղաքներում և գիւղերում առողջապահական միջոցները, որոնցով միայն կարելի է իջեցնել օրէցօր աւելացող միկրոքների թիւը օդի մէջ և բազմաթիւ հիւանդութիւնների առաջն առնել:

Ստորև բերած վիճակագրական թուերը ցոյց են տալիս թէ ինչպէս Պարիզի կենտրոններում տարէց տարի աւելանում է միկրոքների թիւը, որ հաւանականաբար կախուած է բնակութեան խտութիւնից: Մինչդեռ միևնոյն ժամանակ Պարիզի Montsouris պարկում նրանց թիւը աստիճանաբար պակասել է: Վերջինիս պատճառն է բուսականութեան շատութիւնը, գործարանների բացակայութիւնը այն տեղում և առհասարակ մաքրութիւնը:

Մի խորանարդ մետր օդի մէջ եղել է.

Թիւ.	Պարկ. Montsouris.	Պարիզի կենտրոնում.
1885	480	3480
1885	450	3910
1886	428	3975
1887	390	3800
1888	365	4290
1889	»	4520
1890	345	4790
1891	300	5100
1892	290	5480
1893	275	6040

Այժմ տեսնենք թէ ինչ միջոցներ է գործադրում առողջապահական գիտութիւնը մանրուկների սաղմերը՝ թէ օդի մէջ և թէ բնակարանների փողու մէջ ոչնչացնելու համար:

Փողոցների փողին պակասացնելու միակ միջոցը՝ փողոցները միշտ ջրել ու սրբելն է: Ինչ վերաբերում է բնակարաններին, պէտք է այնտեղ աւելի փոխարէն գործ ածել թեթև կերպով թրջած շոր և դրանով սրբել սենեակների յատակը, պատերը, իսկ առաստաղները լուանալ ջրով, կամ ախտահան հեղուկով: Նա մանաւանդ անհրաժեշտ է այդ անել, երբ տարափոխիկ հիւանդութիւն է երևացել բնակարանում: Այս դէպքում կարևոր է նաև շորերը (վարագոյրներ, խալիւներ, անկողին և այլն) ախտահանել, կամ նրանց ենթարկելով չոգու ազդեցութեան և կամ, որ աւելի հեշտ է՝ մի երկու շաբաթ փոխելով դուրսը, թողնել այնտեղ արևի տակ: Ինչպէս յայտնի է, արևի ճառագայթները նոյնպէս սպանիչ ազդեցութիւն ունեն միկրոբների և նրանց սաղմերի վրայ:

Բնակարանների ախտահանութիւնը մի վերին աստիճանի մանրակրկիտ գործ է: Ախտահան միջոցներից ամենալաւը սուլւանն է՝ ջրի մէջ լուծուած, 1 կամ 2 մասին 100 մաս ջուր: Եթէ այդ խառնուրդին աւելացնուի մի քիչ հասարակ աղ, նրա ազդեցութիւնը աւելի կը զօրեղանայ: Այդ հեղուկով հարկաւոր է լուանալ այն բոլորը, ինչ որ կարելի է լուանալ. պատերը, առաստաղները, կարասիքը, մահճակալները և այլն, իսկ մնացած տեղերը՝ ողողել ցնցուղով (пыльверизаторь):

Սակայն կան դէպքեր, երբ չի կարելի գործ ածել հեղուկ ախտահանները, այլ հարկաւոր է գործադրել գաղային միջոցներ: Այդ նպատակի համար գործադրում են դեղեր (ծծումք, խլոր, աւշակ), կամ հոտաւէտ բաղադրութիւններ, ինչպէս սկիպիդար, անուշահոտ ծաղիկների հիւթեր (essence) և այլն: Բայց վերջիններիս գործադրութիւնը շատ սահմանափակ է թանգութեան պատճառով: Խոնկի գործադրութիւնն էլ մեր առօրեայ կեանքում վաղուց ի վեր երևի հիմնուած է նրա ախտահան ազդեցութեան վրայ:

Իբրև շատ զօրեղ և նպատակայարմար ախտահան միջոց կարելի է խորհուրդ տալ ամեն դէպքում էլ Փ օ ր մ ա լ ի ն ը: Դա մի հեղուկ է, որ զանազան միջոցներով գոլորշի է դարձնուում և այդ կերպով տարածուելով սենեակի ամեն ծակուծուկերը, հեշտութեամբ ոչնչացնում է միկրոբները և նրանց սաղմերը: Դրա ամենամեծ առաւելութիւնից մէկն էլ այն է որ շորեր չէ փչացնում և առանձին պատրաստութիւններ չէ պահանջում: Սե-

նեակում ամեն բան կարող է մնալ իր տեղում, միայն հարկաւոր է ավինդ կողակել բոլոր լուսամուտները, դռների ձեղքերը և բանալ բոլոր շորերի պահեստները, որ այն տեղերն էլ մուտք գործի ֆորմալինի գոլորշին:

Ֆորմալինը գոլորշի դարձնելու համար առաջարկուած են մի քանի գործիքներ, որոնց նկարագրութիւնը այստեղ մենք աւելորդ ենք համարում:

Վերջին ժամանակներս առաջարկուած են շատ հեշտ միջոց՝ ֆորմալինը գոլորշի դարձնելու համար. ֆորմալինը ածում են մի այնպիսի ամանի մէջ, որտեղից նա կարողանայ հոսել միայն կաթ-կաթ և յարմարացնում են այնպէս, որ այդ կաթիլները ընկնեն անշէջ կրի վրայ: Այդ դէպքում ֆորմալինը իսկոյն գոլորշիանում է և տարածուելով օդի մէջ ախտահանող ազդեցութիւն է անում:

ԲԺ. Գ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ